

CPB Memo

Aan: Ministerie van OCW

Datum: 14 juli 2021

Kop: Reactie CPB op verzoek van MinOCW nav motie Paternotte en Bruins

Centraal Planbureau
Bezuidenhousweg 30
2594 AV Den Haag
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T 088 9846000
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Jonneke Bolhaar

Achtergrond

Op 27 oktober 2020 verzochten Kamerleden Paternotte (D66) en Bruins (CU) het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het CPB te vragen de effecten van investeringen in kennis in kaart te brengen, dan wel het initiatief te nemen om die effecten beter in kaart te brengen (Kamerstuk 35570-VIII-89). De Kamer is daarbij van mening dat inzicht in de kwalitatieve en kwantitatieve effecten van kennisinvesteringen belangrijk zijn voor de ontwikkeling van toekomstig beleid.

Verzoek

Naar aanleiding van deze motie verzoekt het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het CPB om

- Aan te geven op welke wijze zij de effecten van investeringen in beeld brengt.
- En welke verdere initiatieven, ontwikkelingen of onderzoek zij in de toekomst wil ondernemen om de kennis op dit gebied verder te verbreden en/of te verdiepen.

Reactie CPB

Investeringen in kennis dragen positief bij aan de welvaart en het welzijn van Nederland.

De belangrijkste bron van kennisinvesteringen door de Nederlandse overheid betreft het onderwijs. Onderwijs is van grote invloed op onze economie en maatschappij. Zo draagt onderwijs bij aan een hogere kans op werk, een hoger inkomen, meer economische groei, gezonder gedrag, een kleinere kans om ziek te worden, minder tienerzwangerschappen en minder criminaliteit¹. Investeringen in onderwijs dragen dus bij aan welvaart in brede zin. Daarnaast investeert de overheid ook in kennis door investeringen in onderzoek en innovatie. Onderzoek en innovatie draagt bij aan een langere levensverwachting, hogere kwaliteit van leven en een hogere arbeidsproductiviteit. Hoe groot het effect van onderzoek en innovatie is op de economie, de maatschappij en onze welvaart heeft de COVID-19 pandemie andermaal laten zien. Van de ontwikkeling van vaccins en onderzoek naar effectieve medicatie, tot ict-oplossingen om thuiswerken te faciliteren.

Het CPB combineert in kaart brengen van evidentie met breder onderzoek op beleidsthema's

Het CPB onderschrijft het economische en maatschappelijke belang van kennis en ook het belang om meer inzicht te krijgen in de wijze waarop (overheids)beleid invloed heeft op de productie van

¹ CPB, 2016, Kansrijk Onderwijsbeleid ([link](#))

kennis. Dit komt tot uiting in de publicaties van het CPB op dit gebied. Het meest in het oog springen de publicaties in de *Kansrijk*-reeks op dit gebied.² In *Kansrijk Onderwijsbeleid*, *Kansrijk Wetenschapsbeleid* en *Kansrijk Innovatiebeleid* geeft het CPB inzicht in de huidige stand van de wetenschappelijke kennis over de effectiviteit van maatregelen op het gebied van respectievelijk onderwijs, wetenschap en innovatie, ten behoeve van *evidence based* beleid. In Keuzes in Kaart, waarin het CPB de budgettaire en economische effecten van beleidskeuzes uit verkiezingsprogramma's in beeld brengt, worden intensiveringen en ombuigingen op het gebied van kennis in de budgettaire paragraaf beschreven.³⁴ Daarnaast draagt het CPB bij aan het vergroten van de *evidence base* en doet het onderzoek naar belangrijke beleidsthema's zoals kansenongelijkheid in het onderwijs.

Niet iedere investering in kennis heeft hetzelfde rendement

Er bestaat brede consensus dat onderwijs, onderzoek en innovatie een positief effect hebben op welzijn en welvaart. Maar niet iedere extra investering in kennis levert hetzelfde rendement op. Het maakt dus uit op welke wijze extra investeringen in het kennis worden ingezet, en voor welke groep. De *Kansrijk*-publicaties laten zien hoe groot de variëteit is. Door deze grote variëteit is het niet mogelijk een rendement aan een kennisinvestering toe te kennen als niet helder is op welke wijze de investering besteed zal worden.

Op deelreinen zijn de effecten van kennisbeleid te kwantificeren

Op een aantal deelgebieden is weliswaar goed zicht op de grootte van de beleidseffecten, maar er zijn ook nog aanzienlijke witte vlekken. Zo weten we dat kleinere klassen leerprestaties van leerlingen verhogen, maar is er weinig bekend over beleid op het gebied van scholing van werkenden. Meer onderzoek naar beleidseffecten is nodig om het aantal witte vlekken te verminderen. Dat geldt op het gebied van onderwijs, maar zeker ook op het gebied van wetenschap en innovatie.

Meer inzicht in de brede effecten van investeringen in kennis

Overheidsbeleid heeft meer doelen dan alleen bbp en werkgelegenheid en dat geldt zeker voor investeringen in kennis die raken aan een breed scala aan indicatoren van brede welvaart. Daar ligt een grote uitdaging voor het wetenschappelijk en beleidsonderzoek. Dat geldt ook voor de verschillen in bewezen effectiviteit van beleid over de verschillende onderwijs- en kennisdomeinen. Ook daar zijn nog flinke verbeteringen mogelijk.

Inventarisatie nieuwe mogelijkheden om het effect van kennisinvesteringen te kwantificeren

Het CPB zal in de komende kabinetsperiode een hernieuwde inventarisatie maken over de mogelijkheden die de wetenschap biedt om de effecten van investeringen in kennis te kwantificeren. Die invalshoek zal breder zijn dan alleen de effecten op bijvoorbeeld bbp. Dit past ook binnen de ambitie van het CPB om samen met PBL en SCP een kernset Brede Welvaart te ontwikkelen de komende jaren ten behoeve van de begrotingscyclus. Indicatoren om beleidseffecten op de voorraad kennis en menselijk kapitaal verder in kaart te brengen maken onderdeel uit van deze ambitie.⁵ Het

² CPB, 2016, *Kansrijk Onderwijsbeleid* ([link](#)); CPB, 2020, *Kansrijk Onderwijsbeleid – update* ([link](#)). Ook CPB, 2016, *Kansrijk Wetenschapsbeleid* ([link](#)) is hier relevant.

³ Programma-effecten (niet alleen op het gebied van kennis, maar op terreinen zoals bijv. mobiliteit) worden in Keuzes in Kaart niet mee genomen om de kwaliteit en beheersbaarheid van Keuzes in Kaart te kunnen borgen (CPB, 2013, *Vernieuwing doorrekening verkiezingsprogramma's* ([link](#))).

⁴ De economische effecten van investeringen in kennis materialiseren zich veelal pas op de lange termijn. Op de raming van het bbp op de korte en middellange termijn (of bij Keuzes in Kaart de komende kabinetsperiode), hebben investeringen in kennis dus niet of nauwelijks effect.

⁵ Hasekamp, Putters, Mommaas, 2021, Plan van aanpak CPB-PBL-SCP Verankering Brede Welvaarts-denken in begrotingssystematiek van Kabinet en Kamer ([link](#)).

ontwikkeltraject voor de indicatoren start in 2021.⁶ Verder zal het CPB in de komende jaren het onderzoek naar ex ante, ex post en programma-effecten van onderwijsbeleid uiteraard ook zelf voortzetten en waar mogelijk versnellen. Het CPB doet dat in samenspraak en in samenwerking met academische partners, het Ministerie van OCW en maatschappelijke partners. Die samenwerking zal het CPB ook de komende jaren graag benutten.

⁶ Voorafgaand aan de Voorjaarsnota in 2022 zal overleg plaatsvinden tussen de planbureaus en departementen (waaronder ook OCW) over het tijdstip van aanlevering van de brede welvaart-indicatoren. Omdat het ontwikkeltraject enkele jaren duurt, zal er in 2022 nog geen complete set indicatoren zijn.